

Kazimierz Łastawski

"Wstęp do badań politologicznych",
Andrzej Jan Chodubski, Gdańsk 2004
: [recenzja]

Polityka i Społeczeństwo nr 3, 170-174

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Kazimierz Łastawski**ANDRZEJ JAN CHODUBSKI,
WSTĘP DO BADAŃ POLITOLOGICZNYCH
WYDAWNICTWO UNIwersYTETU GDAŃSKIEGO,
GDAŃSK 2004, 220 SS.**

W ostatnich latach wyraźnie zwiększyło się zainteresowanie politologią. Rozwijają się nowe specjalności tego kierunku studiów i powstają coraz lepsze opracowania naukowe. W końcu 2004 roku ukazało się poprawione i rozszerzone wydanie pracy profesora zwyyczajnego Uniwersytetu Gdańskiego Andrzeja Jana Chodubskiego *Wstęp do badań politologicznych*, która była wydana po raz pierwszy w 1995 roku, a następnie dodrukowywana w latach 1996 i 1998. Jest to aktualnie najlepszy w Polsce podręcznik metodologii politologii, przygotowany przez wybitnego specjalistę – metodologa, badacza zjawisk cywilizacyjnych i redaktora naczelnego czasopisma „Cywilizacja i Polityka”.

Treść podręcznika A. J. Chodubskiego w wielu kwestiach jest zbieżna z podejściem metodologicznym prezentowanym przez prof. Franciszka Ryszkę w pracy *Nauka o polityce. Rozważania metodologiczne* (Warszawa 1984) oraz z metodami badań politologicznych W. Ph. Shively’ego zaprezentowanymi w jego książce *Sztuka prowadzenia badań politycznych* (Poznań 2001). W lakonicznej formie nawiązuje do tej problematyki również Artur Łuszczynski, chociaż trudno się zgodzić z jego tezą, że „nieliczne opracowania stricte politologiczne są trudno dostępne dla studentów” (A. Łuszczynski, *Podstawy metodologiczne badań politologicznych*, Rzeszów 2005, s. 7).

Publikacja A. J. Chodubskiego dowodzi, że politologia stała się w Polsce samodzielną dyscypliną badawczą i dydaktyczną, dysponującą wyraźnie wyodrębnionym przedmiotem badawczym, metodami i technikami badawczymi oraz bliskimi związkami z praktyką politycz-

ną. Słaba znajomość założeń metodologicznych upraszcza analizy politologiczne, ułatwia formułowanie tendencyjnych („partyjniackich”) ocen bogatej rzeczywistości politycznej i powoduje, że w dalszym ciągu na polskim rynku wydawniczym spotykamy słabe prace politologiczne, w niewielkim stopniu uwzględniające wymogi metodologiczne.

Autor ułatwia politologom realizowanie pracy badawczej. Jego praca dowodzi, że z reguły „Ogląd potoczny jest zwykle emocjonalny, widowiskowy, poznanie naukowe zaś jest ukierunkowane na selekcję, hierarchizację, wiązanie faktów, zjawisk i procesów społeczno-politycznych” (s. 10). Wykazuje wyraźne różnice między zbiorem dowolnie zestawionych faktów – „faktografią” a istotą badań naukowych, w ramach których poszukuje się reguł, prawidłowości, praw, zależności, związków, wpływów, oddziaływań itp.

Cennym wzbogaceniem pracy A. J. Chodubskiego jest wskazanie na światowe tendencje badań humanistycznych i społecznych, które m.in.:

- koncentrują się na eksponowaniu dynamicznych zjawisk i procesów życia społecznego;

- wykazują tendencję do łączenia badanych faktów, zjawisk i procesów z prawidłowościami życia społeczno-politycznego;

- koncentrują się na prawidłowościach funkcjonowania i rozwoju wielkich grup społecznych (państw, wspólnot, narodów, partii itp.);

- poszukują problemów badawczych „na pograniczu” różnych nauk, w tym też na styku politologii, socjologii, polityki, najnowszej historii politycznej, geografii politycznej, ekonomii politycznej i prasoznawstwa;

- preferują podejście wyjaśniające (dlaczego następowały określone fakty, zjawiska i procesy) ponad prostą „opisowość”;

- wskazują na różnice podejścia pragmatycznego (eksperckiego) od niezależnego dochodzenia do prawdy i poszukiwania prawidłowości życia politycznego.

Praca A. J. Chodubskiego składa się ze wstępu, piętnastu logicznie rozwiniętych rozdziałów (od problemów najbardziej ogólnych do bardziej szczegółowych). Każdy z rozdziałów wnosi nowe treści i wzbogacony jest literaturą uzupełniającą. Załączony „Aneks” prezentuje łacińską i polską wersję międzynarodowego hymnu studenckiego *Gaudeamus igitur*, a całość pracy wieńczy reprezentatywna „Bibliografia”.

Rozdział I, zatytułowany „Nauka, jej cele i zadania”, ma charakter wprowadzający. Autor definiuje w nim pojęcie nauki, podaje jej po-

działy, cele i zadania. Wskazuje również na problemy autorytetu w nauce i sytuację współczesnej nauki polskiej. Na tle ogólnej charakterystyki nauki polskiej Autor prezentuje samą politologię (rozdz. II), jej istotę, początki, oraz rozwój politologii światowej, a na jej tle – politologii polskiej. W kolejnym rozdziale ukazuje wzajemne relacje politologii z historią, socjologią, prawem, filozofią, ekonomią, psychologią, geografią, teorią organizacji, demografią i – bliską jego specjalizacji – nauką o cywilizacji.

W rozdziale IV Autor „odsłania” współczesny warsztat politologa, stanowiący podstawową bazę jego działalności badawczej, obejmującą głównie materiały archiwalne i zbiory bibliotek naukowych. Ukazuje liczne, dostępne badaczom encyklopedie ogólne (polskie i obce), encyklopedie specjalistyczne, leksykony, przewodniki i słowniki oraz informatory i repetytoria. W zbiorach bibliotek charakteryzuje głównie wydawnictwa o charakterze politologicznym. Wskazuje również na niezbędne w badaniach politologicznych wydawnictwa prasowe. Krótki rozdział V, zatytułowany „Bibliografia”, charakteryzuje zarówno możliwe do wykorzystania przez politologa bibliografie, jak i zasady właściwego tworzenia opisów bibliograficznych.

Techniki zbierania materiałów źródłowych wypełniają treść kolejnego rozdziału. Prezentowane są w nim sposoby przygotowania fiszek problemowych, teczek tematycznych, wykorzystania mikrofilmów, baz komputerowych i internetu. Autor wskazuje tam również na „rozdziew między potęgą wiedzy naukowo-technicznej, możliwościami środków technicznych, urzędzeń informatycznych pozwalających na nowoczesne komunikowanie się, a z drugiej strony przestarzałym pojmowaniem funkcji instytucji politycznych” (s. 101).

W rozdziale VII Autor dokonuje prezentacji różnych materiałów źródłowych niezbędnych w pracy politologa, zaliczając do nich: „wszelkie dokumenty, akta, statuty, inwentarze, protokoły, sprawozdania, stenogramy z posiedzeń różnych instytucji społecznych i politycznych, kroniki, pamiętniki, wspomnienia, informacje prasowe itp.” (s. 103). Ekspozuje przy tym konieczność rozwijania krytycznych ocen źródeł i racjonalnego wykorzystania dostępnych materiałów statystycznych.

Najbardziej istotny w pracy A. J. Chodubskiego jest rozdział VIII, charakteryzujący zarówno metody badawcze politologii, jak i metody możliwe do wykorzystania przez politologów z różnych dyscyplin naukowych. Autor wskazuje na kształtującą się metodę politologiczną i dowodzi, że „analiza systemowa jest jedną z bardziej wpływowych

orientacji teoretycznych i metodologicznych w politologii” (s. 119), bowiem w badaniach politologicznych często analizuje się systemy polityczne, systemy partyjne, systemy wyborcze itp. Dalej charakteryzuje też różne ujęcia jakościowe i ilościowe, metodę porównawczą, metodę historyczną, behawioralną, symulacyjną, decyzyjną i instytucjonalno-prawną (najbardziej właściwą nauce prawa). W ślad za prezentacją metod badawczych ukazuje techniki badań empirycznych (rozdz. IX), zwłaszcza obserwację, wywiad i różnorodne ankiety.

W rozdziale X Autor poddaje analizom rodzaje prac naukowych, wyodrębniając wśród nich prace promocyjne (licencjackie, magisterskie, doktorskie, habilitacyjne), prace dydaktyczne (podręczniki, skrypty), prace stricte poznawcze, ekspertyzy, a nawet prace wdrożeniowe studentów.

Rozdziały XI i XII charakteryzują zasadniczy tok postępowania badawczego oraz sposoby opracowania materiałów badawczych poprzez ich weryfikację, selekcję, klasyfikację i kategoryzację. W kolejnym rozdziale (XIII) Autor skupia uwagę na „technicznych” wymogach opracowań naukowych: przygotowaniu właściwych przypisów, załączników, materiałów ilustracyjnych i indeksów, a w rozdziale XIV prezentuje też wybrane zagadnienia edytorskie, włącznie ze szczegółowymi zasadami dokonywania korekty wydawniczej.

Nieco odmienny charakter ma ostatni – XV rozdział, zatytułowany „Studia politologiczne”. Zawiera on charakterystykę istoty studiowania na wyższej uczelni, formy pracy studenta (udział w wykładach, ćwiczeniach, konwersatoriach, proseminariach, seminariach i konsultacjach). Przybliży studentom ministerialne wymogi studiów politologicznych, z podziałem na przedmioty kształcenia ogólnego, przedmioty podstawowe i kierunkowe. Autor sygnalizuje również, że w ostatnich latach w kształceniu akademickim z rozbudowanego „pnia politologicznego” wyodrębniają się oddzielne kierunki studiów: stosunki międzynarodowe oraz dziennikarstwo i komunikacja społeczna (s. 212). Można by też wskazać na otwarty w 2004 roku nowy kierunek pod nazwą europeistyka.

Dzieło prof. A. J. Chodubskiego stanowi doskonały materiał metodologiczny oraz metodyczny służący przygotowaniu studentów politologii do badań oraz wykonaniu przez nich prac kwalifikacyjnych. Może również ułatwiać pisanie dysertacji doktorskich i habilitacyjnych. Tezy Autora są podane zrozumiałym językiem, logicznie zestawione i wzbogacone wykresami. Autor operuje też przykładami z najnowszej litera-

tury politologicznej. Mam tylko drobną wątpliwość, czy po charakterystyce politologii i jej odniesień do innych dyscyplin naukowych (rozdz. II i III) nie należało zaprezentować wiedzy źródłowej (rozdz. VII) i studiów politologicznych (rozdz. XV), a dopiero później omówić problemy warsztatu politologa, przebiegu postępowania badawczego oraz metod i technik badawczych, w tym „techniki” tworzenia pracy kwalifikacyjnej.

Podręcznik *Wstęp do badań politologicznych* stanowi dobrą podstawę rzetelnego przygotowania politologów do prac badawczych z wykorzystaniem do tego najlepszych metod i technik. Może też ułatwiać prowadzenie pracy badawczej przez reprezentantów innych dziedzin nauk społecznych i humanistycznych.